

WIADOMOŚCI BANKU POLSKIEGO

(Drukowane jako rękopis).

Rok VII.

WARSZAWA, DNIA 29 LISTOPADA 1930 R.

Nr. 22.

TREŚĆ:

	str.		str.
Nadsyłanie zapotrzebowań na druki i materiały piśmienne do 5 grudnia	209	Zakłady zastawnicze	213
Prawidłowe indosowanie weksli i dokumentów inkasowych, odsyłanych do Polskiej Kasy Rządowej w Gdańsku	200	Obrót pożyczkami w zakładach zastawniczych. Pożyczki udzielone	214
Zmiana w urzędowej stopie dyskontowej	210	Obrót pożyczkami w zakładach zastawniczych. Pożyczki umorzone	214
Międzynarodowy kryzys gospodarczy	210		

Nadsyłanie zapotrzebowań na druki i materiały piśmienne do 5 grudnia.

(Dział I Spisu Okólników).

Przypomina się Oddziałom, że druki i materiały piśmienne będą wydawane i wysyłane Oddziałom tylko do 10 grudnia 1930 r. włącznie, stosownie do listu okręznego Nr. 67 z 27 listopada 1928 r.

Ponieważ w bieżącym roku Działowi Gospodarczemu szczególnie zależy na tej przerwie (od 10 grudnia 1930 r. do 1 stycznia 1931 r.), winny Oddziały bezwzględnie zastosować się do zarządzenia wspomnianego listu.

Prawidłowe indosowanie weksli i dokumentów inkasowych, odsyłanych do Polskiej Kasy Rządowej w Gdańsku.

(Dział IV i IX Spisu Okólników).

Mimo Zarządzenia Centralnej Księgowości Nr. 6 z 21 sierpnia 1924 r., uzupełnionego Okólnikiem Nr. 54 z 3 października 1930 r., jako też kilkakrotnych wyjaśnień, zamieszczonych w Wiadomościach Banku Polskiego (Nr. 16 z 31 sierpnia 1927 r., str. 145 i Instrukcja Służbowa cz. VI, str. 25, większość Oddziałów przesyła w dalszym ciągu Polskiej Kasie Rządowej w Gdańsku weksle i dokumenty inkasowe, opatrzone (przed podpisem podawcy) tylko indosem na rzecz Oddziału dyskontującego, względnie przyjmującego do inkasa, bez uwidoczniania indosu Oddziału na rzecz Kasy. Wobec tego przypomina się ponownie, że wszystkie z dyskontowane weksle i dewizy (skupione czeki), płatne w Gdańsku, muszą być indosowane: 1) przez podawcę na rzecz Oddziału oraz 2) przez Oddział na rzecz Polskiej Kasy Rządowej.

Natomiast dokumenty inkasowe, ze względu na to, że nie stanowią własności Banku, a praw z nich wynikających dochodzi (w razie protestu) sam podawca, powinny być opatrywane indosem zastępczym (przed podpisem podawcy) bezpośrednio na rzecz Polskiej Kasy Rządowej w Gdańsku (z pominięciem indosu Oddziału i na rzecz Oddziału).

Prawidłowe zatem indosowanie weksli i dewiz (czeków), płatnych w Gdańsku, winno być np. następujące:

Ustępuje się na zlecenie

BANKU POLSKIEGO

Katowice, dnia 15 listopada 1930 r.

(podpis podawcy)

Ustępuje się na zlecenie

POLSKIEJ KASY RZĄDOWEJ W GDAŃSKU

Katowice, dnia 15 listopada 1930 r.

(stempel Oddziału i podpisy)

natomiast dokumentów:

Do zainkasowania

W POLSKIEJ KASIE RZĄDOWEJ W GDAŃSKU

Katowice, dnia 15 listopada 1930 r.

(podpis podawcy)

(t. j. z pominięciem indosu na rzecz Oddziału i Oddziału na rzecz Polskiej Kasy Rządowej w Gdańsku).

Zmiana w urzędowej stopie dyskontowej,

którą należy zaznaczyć w „Wiadomościach Banku Polskiego” Nr. 19 z 15 października 1930 r., str. 188:

Indje z 5% na 6%, która obowiązuje od dn. 20. XI. 1930 r.

Międzynarodowy kryzys gospodarczy.

Od dwu lat gospodarstwo światowe rozwija się pod znakiem przesilenia, o bezprzykładnem natężeniu. Przesilenie to, którego zakończenia nie można przewidzieć, ogarnęło w mniejszym lub większym stopniu niemal wszystkie kraje, które odczuwają je pośrednio, czy też bezpośrednio bez względu na swą strukturę i stopień rozwoju gospodarczego. Długotrwałość, wysokie nasilenie i powszechność są najbardziej charakterystycznymi cechami tego zjawiska. Właściwych przyczyn kryzysu międzynarodowego doszukiwać się można w powojennym chaosie gospodarczym i w nurtujących świat tendencjach ekonomicznych, które sprzyjały wytworzeniu się powszechnej nadprodukcji.

W okresie wojny w wielu krajach, produkujących na rachunek państw walczących, silnie rozwija się przemysł i wytwórczość rolnicza. Wzmógł się popyt ze strony krajów wyniszczonych i ogołoconych przez wojnę również po jej zakończeniu jest przez dłuższy czas bodźcem dla powszechnego rozwoju produkcji. Odbudowa zniszczonych przedsiębiorstw wydatnie przyczynia się do podniesienia wytwórczości. Powszechnie uwydatnia się dążenie do uniezależnienia się od importu zagranicznego przez rozwój za wszelką cenę przemysłu krajowego. Czynione są rozległe inwestycje, powstają nowe dziedziny przemysłu i zaznacza się pęd ku modernizacji i racjonalizacji produkcji. Obliczono, że dzięki wprowadzonym ulepszeniom wydajność techniczna przemysłu wzrasta corocznie od czasu wojny we wszystkich krajach średnio o 2%.

Silny rozwój wytwórczości wymaga jednak przede wszystkim równoległego rozwoju rynków zbytu. Tymczasem konsumpcja nie wzrasta równie szybko jak produkcja. Od 1913 r. do 1928 r. ogólna liczba ludności wzrosła przeciętnie o 10%, gdy w tym samym czasie produkcja żywności i surowców podniosła się o 25%, a handel międzynarodowy zwiększył się o 24%. Międzynarodowy przemysł mechaniczny, automobilowy, elektryczny i budowy okrętów zwiększył produkcję o 25% w ciągu ostatnich 5 lat. Wiele objawów wyraźnie wskazuje na to, że wytwarza się za dużo i zbyt szybko, czego rezultatem ostatecznym jest powszechna nadprodukcja. W magazynach zaczynają zalegać coraz większe zapasy towarów. Nadprodukcja najjaskrawiej zaznacza się w rolnictwie pod wpływem kilku niezwykle obfitych zbiorów.

Ogólnoświatowe ujawnione zapasy zboża d. 1 sierpnia wynosiły:

w 1926 r.	—	36·9	milj. kwintali
„ 1927 „	—	49·2	„ „
„ 1928 „	—	59·2	„ „
„ 1929 „	—	100·6	„ „
„ 1930 „	—	112·1	„ „

Według opinii ekspertów do połowy roku przyszłego zapasy zbóż poważnie wzrosną.

Do przeładowania rynków towarami w ostatnich czasach wydatnie przyczynia się „dumping” eksportowy, zastosowany współcześnie na wielką skalę przez Sowiety. Z powodu inflacji pieniądza, obciążenia rolnictwa i niskich płac robotniczych, Sowiety są w możności produkować tanio. Wytwarzane w tych warunkach produkty wywołują poważne zamieszanie na rynkach zagranicznych. Pod wpływem

importu sowieckiego ceny zboża w Kanadzie obniżyły się do poziomu nienotowanego od 24 lat, a uprawa zboża stała się nierentowną.

Coraz silniej zaznaczająca się powszechna nadprodukcja, obejmująca liczne dziedziny przemysłu, a w szczególności rolnictwo, stanowi główną podstawę panującej obecnie depresji gospodarczej. Depresję tę zaostrza szereg czynników, sprzyjających równoległemu zmniejszaniu się konsumpcji. Zmniejszenie się popytu na liczne produkty wywołane zostało przede wszystkim przez znamienne ewolucję, jaka dokonała się w charakterze konsumpcji. Ścisłe badania wykazują, że na przykład, jeśli chodzi o produkty rolnicze, spożycie mąki spadło w Anglii i Niemczech od czasu wojny o 10%, a w Stanach Zjednoczonych zgórą o 12%, a w tym samym czasie spożycie produktów hodowlanych i nabiału ogromnie wzrosło. W związku z rozwojem elektryczności zmniejszyło się stosunkowo zużycie węgla dla celów przemysłowych, a rozpowszechnienie nowych wynalazków zmniejszyło popyt na szereg wyrobów dawniej używanych.

Następnie, rynki zbytu dla szeregu produktów poważnie zacieśniły się z powodu coraz bardziej rozpowszechniającego się protekcyjizmu, którego wyrazem jest ciągle wznoszenie barier celnych przez liczne państwa. Najbardziej jaskrawym przykładem tej tendencji jest dokonane przed kilku miesiącami podniesienie taryfy celnej przez Stany Zjednoczone, co poważnie utrudniło eksport europejski. Pojemność kilku innych państw zmniejszyła się natomiast pod wpływem zamieszek natury politycznej. Do liczby tych państw należą obecnie Chiny, Indje, Ameryka Połudn. i inne.

Wreszcie, do powszechnego zmniejszenia konsumpcji przyczynił się spadek siły nabywczej szerokich mas, spowodowany obniżeniem się cen produktów rolniczych i surowców. Ponieważ gwałtownemu spadkowi tych cen nie towarzyszyło równie szybkie obniżenie się cen wyrobów przemysłowych, a w szczególności ponieważ wytworzyła się znaczna rozpiętość między poziomem cen hurtowych i detalicznych, przeto zdolność nabywcza ludności rolniczej i poświęcającej się dobywaniu surowców uległa znacznej redukcji. Niemniej, do ograniczenia konsumpcji wielu krajów przyczyniło się zahamowanie dopływu kredytów ze Stanów Zjednoczonych, gdzie ostatnio znacznie zmalała wysokość emisji zagranicznych w związku ze skierowaniem się kapitałów ku lokatom krajowym.

Nakoniec, wzrost wartości złota, jaki jest wynikiem zmniejszenia się produkcji tego kruszcza i wzmoczonego zapotrzebowania, przyczynił się do pogorszenia sytuacji państw, obciążonych długami zagranicznymi. W czasach, kiedy powstawały długi międzysojusznicze, wartość dolara wyrażona w towarach wynosiła 51 centów dolara przedwojennego, obecnie zaś dolar przedstawia siłę nabywczą 79 centów przedwojennych. Ponieważ wszelkie rozrachunki międzynarodowe w ostatecznej konsekwencji regulowane są w praktyce w towarach, przeto kraje obciążone długami zagranicznymi dążyć muszą do powiększania produkcji przy jednoczesnym zmniejszaniu konsumpcji. Niedostateczna produkcja złota w stosunku do ogólnego rozwoju gospodarczego jest jedną z trwalszych przyczyn powszechnego spadku cen.

W wyniku działania szeregu sprzecznych sił, z których jedno sprzyja wzrostowi nadprodukcji, a drugie hamują konsumpcję, życie gospodarcze weszło w okres ostrego przesilenia. Najbardziej jaskrawymi objawami tego okresu, wspólnymi dla wszystkich krajów, jest ciągle spadek cen i idące w ślad za nim upadłości i bezrobocie, rozwijające się na tle ogólnego zmniejszenia się obrotów handlowych.

Spadek cen niektórych produktów

Nazwa produktu	Miara	Średnia cen	
		1929 r.	W październiku 1930 r.
Pszenica	cts. za bushel	131 ⁵ / ₈	77 ⁴ / ₈
Żyto	" "	102 ⁷ / ₈	46 ¹ / ₈
Cukier	" za lb.	4 ⁰² / ₈	1 ⁰³ / ₈
Kawa	" "	22 ²⁵ / ₈	12 ⁵⁰ / ₈
Żelazo	" "	21 ⁷⁶ / ₈	21 ¹⁶ / ₈
Miedź	£ za tonnę	84 ³ / ₄	50 [—] / ₈
Cynk	" "	24 ¹ / ₂	15 ¹ / ₂
Cyna	" "	205 ¹ / ₈	135 ³ / ₄
Bawełna	d za lb.	17 ³³ / ₈	10 ³⁰ / ₈
Juta	£ za tonnę	31 ³ / ₅	16 ⁵ / ₈
Guma	d za lb.	10 ³ / ₈	3 ¹³ / ₁₆

Spadek cen hurtowych i detalicznych

Nazwa kraju	Wskaźniki cen hurtowych 1913/14 r. = 100		Wskaźniki cen detalicznych 1913/14 r. = 100	
	przec. 1929 r.	paźdz. 1930 r.	przec. 1929 r.	paźdz. 1930 r.
Stany Zjednoczone	138·3	120·6	162·0	152·0
Anglja	132·8	104·0	163·0	156·0
Niemcy	137·2	120·2	154·4	145·4
Francja	123·9	103·2	123·0	129·0
Italja	130·5	108·1	144·0	137·0
Szwecja	140·0	119·0	151·0	139·0
Szwajcaria	141·2	122·0	155·0	152·0
Polska	113·4	94·4	139·2	122·1

Wzrost bezrobocia

Nazwa państwa	Ogólna ilość bezroboczych na pocz. października	
	1929 r.	1930 r.
Italja	228.831	394.630
Holandja	12.517	34.824
Polska	81.848	173.163
Rumunja	5.171	39.110
Anglja	1,203.422	2,188.400
Szwecja	22.271	32.800
Czechosłowacja	19.468	52.694
Niemcy	910.245	1,965.348
Austria	104.947	163.906
Belgia	3.492	19.242
Francja	385	988
Węgry	14.705	23.126

Pod wpływem spadku ogólnych obrotów gospodarczych zwiększyła się płynność na rynku kredytowym i wyłonił się spadek stóp dyskontowych. Są to objawy wspólne dla niemal wszystkich krajów objętych przesileniem i są wynikiem zmniejszenia się zapotrzebowania na kredyt.

Spadek stóp dyskontowych w niektórych państwach

Nazwa kraju	Stopa oficjalna		Stopa pozabankowa	
	średnia w 1929	w poł. listopada 1930	średnia w 1929	w poł. listopada 1930
Szwajcaria	3·50	2·50	3·31	1 ³ / ₈
Niemcy	7·12	5·—	6·88	3 ⁷ / ₈
Anglja	5·50	3·—	5·26	2 ¹ / ₈
Austria	7·37	5·—	7·14	4 ¹ / ₈
Belgia	4·35	2·50	4·29	2 ⁷ / ₁₆
Francja	3·50	2·50	3·48	2 ¹ / ₈
Italja	6·79	5·50	6·69	5 ¹ / ₂
Nowy Jork	5·15	2·50	4·97	1 ³ / ₄
Holandja	5·13	3·—	4·78	2
Czechosłowacja	5·—	4·—	5·01	4 ¹ / ₂

Zapotrzebowanie na kredyt nie tylko maleje pod wpływem zmniejszenia się obrotów gospodarczych, ale również w bezpośrednim związku ze spadkiem cen i kursów, który osłabia zdolność kredytową producentów. Z drugiej strony, równolegle do malejącego zapotrzebowania na kredyt, wkłady w bankach i kasach oszczędności stale wzrastają. Długotrwały spadek cen powstrzymuje od czynienia poważniejszych zakupów, czy to w obawie poniesienia ewentualnych strat, czy też dla wyczekania dogodniejszych warunków kupna, a spadek kursów zniechęca do lokowania kapitałów w papierach wartościowych. Wolna gotowizna kieruje się do kas bankowych.

Wzrost wkładów bankowych i oszczędnościowych.

Nazwa kraju	III kwart. 1930 r.	III kwart. 1929 r.	III kwart. 1928 r.	III kwart. 1927 r.
Stany Zjednoczone (\$)				
wkłady w wielkich b-kach (k. września)	21.031·0	—	19.999·0	19.723·0
„ w państw. kasach oszcz. (k. sierpnia)	4.591·0	4.426·0	4.299·0	4·033·0
Anglja (£)				
wkłady w wielkich b-kach (k. sierpnia)	1.767·0	1.759·0	1.732·0	1.169·0
„ w państw. kasach oszcz. (k. września)	411·3	404·2	361·0	356·8

Francja (Fr. fr.)

wkłady w wielkich b-kach (k. czerwca)	35.163·0	33.226·0	31.970·0	24·045·0
„ w państw. kasach oszcz. (k. lipca)	13.834·0	10·219·0	8.119·0	5.316·0

Japonja (Yen)

wkłady w wielkich b-kach (k. sierpnia)	2.051·0	2.106·0	2·085·0	1.807·0
„ w państw. kasach oszcz. (k. sierpnia)	3.821·0	3.335·0	2.919·0	2.538·0

Niemcy (Mn.)

wkłady w wielkich b-kach (k. sierpnia)	18.804·0	10.162·0	8.292·0	6.600·0
„ w państw. kasach oszcz. (k. września)	10.148·0	8.596·0	6.372·0	4.340·0

Szwecja (Kr.)

wkłady w wielkich b-kach (k. sierpnia)	3.709·0	3.530·0	3.547·0	3.557·0
„ w państw. kasach oszcz. (k. września)	324·0	269·0	216·0	202·0

Polska (zł)

wkłady w b-kach (k. września)	1.191·0	1.114·0	964·0	704·0
„ w państw. kasach oszcz. (k. września)	230·2	154·9	86·2	49·8

Uwagi: Wkłady w wielkich bankach obliczone zostały na podstawie Federal Reserve Bulletin, a wkłady w bankach polskich na podstawie bilansu łącznego, ogłaszanego przez Ministerstwo Skarbu.
Wkłady w państwowych kasach oszczędności podane zostały na podstawie Bulletin Mensuel de Statistique, a częściowo na podstawie Recueil Mensuel de l'Institut International du Commerce.

Wzrost zasobności i płynność rynków kredytowych ma duże znaczenie dla dalszego rozwoju międzynarodowej sytuacji gospodarczej. Gromadzące się kapitały stanowią siłę potencjalną, która ułatwi przełamanie powszechnej depresji. Spodziewany rozwój emisji zagranicznych na światowych rynkach kredytowych wydatnie może przyczynić się do podniesienia konsumpcji, do rozwoju robót publicznych i do obniżenia kosztów produkcji, a tą drogą do likwidacji międzynarodowego przesilenia gospodarczego.

Zakłady zastawnicze¹⁾

(w tysiącach zł.)

Wyszczególnienie	Rok	Ilość instytucyj		Fundusze obrotowe				Stan bilansowy pożyczek		+ zysk, względnie — strata
		działających w Polsce	ujętych zestawieniem	ogółem	kapitał zakładowy	fundusze rezerwowe i rezerwy	zobowiązania	ilość	kwota	
Ogółem	1927	29	25	19.255	2.665	261	16.329	177.240	16.787	+ 862·9 — 20·4
	1928 ²⁾	29	26	23.453	2.736	390	20.327	206.550	22.649	+ 726·4 — 47·8
	1929	30	27	31.981	2.836	529	28.616	246.393	28.909	+ 1.068·0 — 20·0
A. Zakłady zastawnicze komunalne (miejskie)	1929	4	4	3.054	914	203	1.937	40.465	2.901	+ 26·0 — 19·0
B. Zakłady zastawnicze komunalnych kas oszczędności	„	10	10	4.887	—	77	4.810	42.623	4.750	+ 50·0
C. Zakłady zastawnicze instytucyj dobroczynnych	„	3	3	294	1	1	292	5.770	256	+ 2·0 — 1·0
D. Zakłady zastawnicze przy spółdzielniach kredytowych	„	2	2	254	—	—	254	6.550	340	+ 10·0
E. Zakłady zastawnicze przy bankach akcyjnych	„	1	1	2.320	—	—	2.320	10.427	2.337	+ 186·0
F. Zakłady zastawnicze akcyjne	„	2	2	19.871	1.500	248	18.123	119.990	17.173	+ 714·0
G. Zakłady zastawnicze osób fizycznych	„	8	5	1.301	421	—	880	20.568	1.152	+ 80·0

¹⁾ Dane Głównego Urzędu Statystycznego.²⁾ Liczby poprawione różnią się z poprzednio podanymi w Wiadomościach Banku Polskiego z dnia 30 września 1929 r. Nr. 18.

Obrót pożyczkami w zakładach zastawniczych.

Pożyczki udzielone.

WYSZCZEGÓLNIENIE	1927			1928			1929		
	Ilość	Kwota w tys. zł.	Średnia wysokość w zł.	Ilość	Kwota w tys. zł.	Średnia wysokość w zł.	Ilość	Kwota w tys. zł.	Średnia wysokość w zł.
Ogółem . .	439.163	37,440	85,25	438.711	43,620	99,43	465.637	52,852	113,50
A. Zakłady zastawnicze komunalne miejskie	105.486	5,213	49,42	103.051	6,070	58,90	111.188	7,001	62,97
B. Zakłady zastawnicze komunalnych kas oszczędności	78.651	5,743	73,02	77.728	7,227	92,98	86.419	9,630	111,43
C. Zakłady zastawnicze instytucyj dobroczynnych	18.409	959	52,12	16.667	832	49,95	17.256	875	50,71
D. Zakłady zastawnicze przy spółdzielniach kredytowych	13.952	470	33,69	12.183	449	36,85	13.324	572	42,93
E. Zakłady zastawnicze przy bankach akcyjnych	16.329	3,170	194,12	16.009	3,655	228,29	19.570	4,446	227,18
F. Zakłady zastawnicze akcyjne	181.579	20,341	112,18	182.162	23,490	128,95	182.661	28,378	155,36
G. Zakłady zastawnicze osób fizycznych	24.757	1,544	62,35	30.911	1,897	61,37	35.219	1,950	55,37

Obrót pożyczkami w zakładach zastawniczych.

Pożyczki umorzone.

(w tysiącach zł.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	1927		1928		1929	
	spłacone	umorzone przez licytację	spłacone	umorzone przez licytację	spłacone	umorzone przez licytację
Ogółem . .	30,967	593	36,769	776	46,008	947
A. Zakłady zastawnicze komunalne miejskie	4,153	69	4,554	103	6,504	163
B. Zakłady zastawnicze komunalnych kas oszczędności	4,990	36	6,142	25	8,251	61
C. Zakłady zastawnicze instytucyj dobroczynnych	883	9	834	22	810	14
D. Zakłady zastawnicze przy spółdzielniach kredytowych	404	12	397	19	443	9
E. Zakłady zastawnicze przy bankach akcyjnych	2,925	19	3,387	51	3,840	40
F. Zakłady zastawnicze akcyjne	16,776	422	19,843	475	24,500	578
G. Zakłady zastawnicze osób fizycznych	836	26	1,612	81	1,660	82